

ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARININ BAĞLAYICILIĞI

Türkiye Cumhuriyeti, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine 1954 yılında taraf olmuş ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne bireysel başvuru hakkını 1987 yılında, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin zorunlu yargılama yetkisini ise 1990 yılında kabul etmiştir.

Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru yapılabilmesi adına iki temel koşul bulunmaktadır. Bunlardan biri ihlal edildiği iddia edilen hak ve özgürlüğün, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda tanınan bir vatandaşlık hakkı olması ve ayrıca AİHS ve Ek Protokol tarafından korunmasıdır.

AYM'ye bireysel başvuru sistemi hak ve özgürlüklerin korunmasında kişilere sunulması gereken etkili iç hukuk yolları arasında en önemlisi olarak ortaya çıkmaktadır. AİHS'nin tanıdığı hak ve özgürlükleri güvence altına alma yükümlülüğü öncelikle ulusal makamlara düşer. İhlal iddiaları öncelikle iç hukuk sistemlerinde incelenir ve düzeltme olanağı ilgili devletlere tanınır. AİHM iç hukuk yollarının tüketilmesi ilkesini belirli bir esneklik ve aşırı şekilcilikten uzak bir şekilde uygular. Bu ilke ne mutlak bir ilkedir ne de otomatik bir şekilde uygulanır, olayın özelliklerine göre değerlendirilir. Diğer bir ifadeyle sadece hukuk sistemindeki başvuru yollarını değil, genel hukuki ve siyasi durum da dikkate alınır.

Uzun kararı ile AİHM Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru yolunu tüketilmesi gereken bir iç hukuk yolu olarak kabul etmiştir. AİHM bu aşamadan sonra bireysel başvuru kararlarını değerlendirerek bu yolun etkili bir yol oluşturup oluşturmadığını incelerken bu **denetimin noktası kararların doğurduğu etkilerdir.**

Bireysel başvuru çerçevesinde Anayasa Mahkemesi her çeşit bilgi ve belgeyi isteyebilir, duruşma yapabilir. Hatta telafisi mümkün olmayacak zararların ortaya çıkmasını engellemek için "**ihtiyati tedbir**" kararı alabilir.

Anayasa'da yer alan açık hüküm (1982 Anayasası m.153) doğrultusunda hiçbir şekilde Anayasa Mahkemesi kararlarının uygulanmasından imtina edilemez. Dolayısıyla hangi gerekçeyle olursa olsun, Anayasa Mahkemesi kararlarını yerine getirilmemesine sebebiyet veren kişilerin cezai, idari ve hukuki sorumlulukları söz konusu olabilecektir.

Anayasa Mahkemesi'nin kararlarının bağlayıcı olması çerçevesinde kararların yerine getirileceğinden şüphe duymamak gerekir. AİHM Anayasa Mahkemesi'nin Anayasa'nın 19. Maddesindeki bir hakkın ihlaline karar verdiği hallerde eğer kişi halen tutuklu ise ihlal kararının gereğinin yapılması için ilgili alt mahkemeye gönderildiğine dikkat çekmiştir. Bu durumda bireysel başvuru sonucu verilen kararlar kişinin serbest kalmasını sağlayabilmektedir. O halde bireysel başvuru yolu Sözleşme'nin 5/3 maddesinden kaynaklanan ihlalleri giderebilecek bir yoldur.

Anayasa'nın "**Anayasa Mahkemesinin Kararları**" başlıklı 153. Maddesinin son fıkrasında yer alan Anayasa Mahkemesi kararlarının yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlayacağına ilişkin emredici hüküm doğrultusunda Anayasa Mahkemesi kararına "**uyumama**" yönündeki Yargıtay kararı hiçbir gerekçeyle hukuka

uygun değildir. bu bağlamda Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına aykırı karardan dönülmesi ve Anayasa Mahkemesi kararının uygulanması gerekmektedir.

Yerel mahkemeler, Anayasa Mahkemesi'nin yerindelik denetimi yaptığını, yerel mahkemelerin yerine geçtiğini ve görev gaspı suretiyle yetkisini aştığını iddia etmektedirler ki, esas itibariyle bir derece mahkemesi niteliği taşımayan, dolayısıyla adli mahkemelerle görev tartışımasına girmesi mümkün olmayan, başvuru konusu yargılamanın esasına girerek delil değerlendirmesi ve yerindelik incelemesi yapmayan, bireysel başvurularla ilgili kesin ve adli merciler dahil tüm makam ve kişileri bağlayan kararlar veren Yüksek Mahkemenin kararları eleştiriye açık olsa da, tespit ettiği ihlali ve sonuçlarının ortadan kaldırılacak şekilde hareket etmeleri zorunludur.

Anayasa ve kanunlar uyarınca Anayasa Mahkemesi kararları kesin ve bağlayıcı olup, "hukuk devleti/hukukun üstünlüğü" ilkesi, kesin hükümlerin icrasını gerektirmektedir. Derece mahkemelerinin Anayasa Mahkemesi kararlarına katılması şart değildir, ancak 6216 sayılı Kanun uyarınca kararların gereğinin yerine getirilmesi suretiyle ihlalin kaldırılması bir zorunluluktur. Her ne kadar derece mahkemesi Anayasa Mahkemesi'nin delil değerlendirdiğinden bahisle kendi görevini gasp ettiğini ileri sürmekte ise de bireysel başvuru yolunun doğası gereği, derece mahkemeleri ile Anayasa Mahkemesi arasında yaşanacak kesişimin sınırları, temel hak ve özgürlükler olarak belirlemiştir. Dayanağını Anayasadan alan bireysel başvuru yolunun "görev gaspı" olarak nitelendirilmesi, gerek Anayasanın üstünlüğünün gerekse insan hakları yargılamasının işlevinin sorgulanmasına sebebiyet verir.

AV. SAHRA DÜZGÜN TUCEL